

DIN UMBRĂ SPRE LUMINĂ: MAIA MOREL ȘI 25 DE ANI CONSACRAȚI EDUCAȚIEI ARTISTICE

*FROM SHADOW TO LIGHT: MAIA MOREL AND 25 YEARS
CONSECRATED TO ARTISTIC EDUCATION*

Rodica MOCANU-NOSKO,

Magistru în Arte plastice și decorative, lector superior,
Institutul de Științe ale Educației, Chișinău

Citorilor le este cunoscut numele doamnei Maia Morel (Robu), care figurează cu regularitate încă de la apariția revistei *Artă și Educație artistică* (2006) și pînă azi, promovînd idei și proiecte în legătură cu artele vizuale și cu educația artistică. Originară din Moldova, Maia Morel locuiește din 2008 la Montréal, unde activează la Catedra de cultură *Fernand Dumont* al Centrului Urbanizare-Cultură-Societate, Institutul Național de Cercetare Științifică, Québec, Canada.

Această persoană deosebită are un parcurs profesional, care s-a cristalizat din intersecția a două milenii, dar și a diverselor spații geografice, sisteme politice, reflecții estetice și filosofice; începuturile acestui parcurs au rădăcini aici, în Republica Moldova. Astfel, absolventă în 1981 a Școlii Republicane de Arte plastice *Ilia Repin* din Chișinău (actualmente *A. Plămădeală*), și a Facultății de Arte plastice a Universității Pedagogice de Stat *Ion Creangă* (în 1986), Maia Morel devine în același an lector la Facultatea de Pedagogie a universității și susține în 1988 admiterea la *aspirantura* Academiei de Științe Pedagogice din Moscova, la Institutul de Educație artistică – un prestigios centru de cercetare în arte și educație artistică al URSS.

Ulterior, deținătoare a titlului de doctor în pedagogie, susținută în 1992 la Moscova (prof. V. A. Razumny),

Maia Morel se ambiționează să traverseze frontierele europene, deschise cu prilejul căderii zidului de la Berlin și să tatoneze alte spații și alte teritorii culturale: face studii la Paris, mai întâi la *École des Hautes Études en Sciences Sociales* (1995-1999, prof. Paul Henri Stahl) și mai târziu la *Université Paris I Panthéon-Sorbonne* (2000-2005, prof. Pierre Baqué), unde susține în 2006 teza de doctor în Arte plastice și teoria artelor, cu cea mai înaltă mențiune (*mention très honorable avec félicitations du jury*). Remarcăm cu mîndrie că aceasta este prima teză susținută de un cetățean al Republicii Moldova la prestigioasa universitate franceză, cu legendarul nume Sorbona, fapt care ne permite să atribuim fără rezerve evenimentul dat la tezaurul intelectual al țării noastre.

Această scurtă incursiune în parcursul său biografic și profesional, semnaleză faptul că Maia Morel a trăit cele mai tumultuoase vremuri de spargere a cortinei de fier dintre Est și Vest, de cădere a regimurilor vechi și de naștere a idealurilor democratice, care au marcat, bineînțeles, toate sferile vieții sociale, inclusiv viața lumii universitare, în care dna Morel a activat din prima zi de angajare la serviciu și pînă azi.

Ideile dumneaei pentru schimbare s-o fi născut din valul evenimentelor moscovite din anii 1990, pe cînd tînă-

ra doctorandă (*aspirantă*) făcea studii în capitala URSS, într-o perioadă în care atingeau apogeul aspirațiile de libertate și ideile de abolire a regimului comunist, îmbâcsit de ideologii expirate. Societatea întregului imperiu sovietic trăia atunci zi de zi fervoarea unei noi epoci istorice, mișcarea civilă invadând străzile, stadioanele și piețele urbei. De altfel, unul dintre acele evenimente memorabile, la care a asistat și care au marcat-o profund, ajutând-o să-și construiască identitatea, a fost discursul public al marelui savant și umanist rus Andrei Saharov (1989), – un militant pentru libertățile persoanei, pentru dreptul la opinie și pentru democrație.

În acea perioadă de căutări identitare și de renaștere națională în toate țările spațiului sovietic, Maia Morel își determină itinerarul profesional, hotărâtă fiind să participe la schimbările care se anunțau cu toată fermitatea în cele mai diverse domenii ale activității umane și, în special, în educație, în învățământul universitar, în sfera artelor, făcând posibilă astfel deschiderea societății spre noi valori și idealuri.

Printre inițiativele dnei Morel, promovate în cadrul sistemului de învățământ și educație din Republica Moldova, se conturează câteva momente deosebit de semnificative:

- conceptualizarea și lansarea specialității „Învățător de clase primare și arte plastice” (Universitatea Pedagogică de Stat *Ion Creangă*, 1994), specialitate care a avut doar câteva promoții, dar care a asigurat, în mare parte, școlile din Moldova cu profesori de arte plastice (în contextul în care absolvenții altor facultăți de profil artistic se orientează, mai curând, spre cariere artistice, și nu didactice);
- crearea în 1999 a Grupului Interuniversitar de Armonizare Europeană a Educației (GIAEE), care a reprezen-

tat, de-a lungul anilor, nucleul diverselor proiecte europene, realizate în mediul specialiștilor de arte plastice din Moldova, cu susținerea Ambasadei Franței, a Alianței Franceze, a Uniunii Latine, a UNESCO, a Fundației Soros și a altor organisme care sprijină inițiativele inovatoare;

- conceptualizarea și lansarea Școlii de Înalte Studii, devenită ulterior Școală de Masterat în Arte plastice (Universitatea Perspectiva, 2001) și care a reprezentat un debut al studiilor de ciclul II (masterat) în Moldova;
- reconceptualizarea stagiilor de formare continuă a profesorilor de arte plastice (Institutul de Științe ale Educației, 2005-2008) și lansarea schimbărilor fundamentale în demersul pedagogic și în practica educațională a cadrelor didactice din școlile Moldovei.

Dintre numeroasele publicații ale dnei Morel (în limbile română, rusă și franceză, apărute în Moldova, Rusia, România, Ucraina, Franța, Coreea de Sud și Canada), care numără peste 60 de titluri – monografii, manuale, teze ale comunicărilor, articole științifice și didactice –, câteva au un rol aparte în evoluția gândirii artistice și educaționale. Iată câteva dintre ele:

- o elaborare didactică destinată profesorilor, care reprezintă una dintre primele inițiative de renaștere a valorilor naționale, de afirmare a rădăcinilor culturale românești și de reabilitare a tezaurului artei populare autohtone (înghesuită pînă la acel moment de ideologii „internaționaliste”): *Valențele folclorului plastic* (Chișinău, Universul, 1995, 42 p.);
- un album didactic ilustrat, care își propunea să spargă clișeele referitoare la creativitatea copilului, dar și să redimensioneze rolul educato-

- rului în procesul de educație artistică la vârsta preșcolară: *Expresii libere. Idei de creație pentru preșcolari* (în colaborare cu subsemnata, Chișinău, 2003, 20 p.);
- o publicație rezultată dintr-o comunicare la un simpozion al CSI pe tema educației artistice, care a impresionat participanții, ideile și practicile expuse de Maia Morel fiind apreciate ca deosebit de avansate pe fundalul celorlalte țări din fosta URSS: *Эстетический „практикум” по современному искусству и развитие культурных компетенций. Проблемы и перспективы художественного образования в XXI веке – Музейные ресурсы* (Санкт-Петербург, Музей Эрмитаж, 2007, с. 77-82);
 - un volum colectiv pe care l-a coordonat (publicând în paginile acestuia și un material despre C. Brâncuși) și care reunește texte parvenite de la 27 de autori din 14 țări ale lumii, promovând în acest mod ideile de interculturalitate: *Parcours interculturels. Être et devenir* (Ed. Peisaj, Montréal, Québec, 2010, 303 p.);
 - setul Manual și Ghid la *Educația plastică pentru clasa a 7-a* (în colaborare, cu subsemnata și cu A. Frumosu, Chișinău, Știința, 2010), lucrări care promovează masiv modernismul artistic în programul școlar, plasându-se astfel în avangarda materialelor didactice la arta plastică și făcându-și încet dar sigur adepții ale ideilor și practicilor educaționale avansate prin școlile din Moldova;
 - și în sfârșit, cea mai recentă publicație – monografia *Vivre la Créativité. Réflexions sur l'éducation artistique en arts plastiques* (Ed. Peisaj, Montréal, Québec, 2011, 165 p.), cu care cititorii au putut face cunoștință după recenzia Ce-
- zarei Gheorghită, publicată recent în numărul nr. 2-3 [17-18], 2011 al revistei *Artă și educație artistică* (p. 74-79).
- Toate publicațiile și participările la manifestări științifice ale dnei Morel rezidă într-un șir de concepte, noțiuni și teorii, care își fac treptat un loc important pe terenul reflecțiilor și practicilor din domeniul artelor vizuale și al educației artistice. Acestea ar putea fi exprimate prin câteva cuvinte-cheie, pe care Maia Morel le abordează permanent, le propune, le promovează și le implementează prin activitatea sa:
- Alfabetizare artistică și culturală,
 - Educație artistică *versus* învățămînt artistic,
 - Artă *versus* ideologie,
 - Arta – mijloc de acces la cultură,
 - Sensibilizare prin artă,
 - Mediere culturală,
 - Pedagogia de proiect,
 - Interdisciplinaritatea,
 - Inteligența rațională și inteligența senzorială,
 - Referința artistică,
 - Aprecierea operei de artă,
 - Gîndirea critică și arta argumentării,
 - Competența culturală,
 - Creativitatea,
 - Conduita creativă,
 - Factori de dezvoltare/blocare a creativității,
 - Publicul și arta,
 - Artă, comunitate și aspecte sociale,
 - Interculturalitate.
- Dacă ar fi să rezumăm demersul didactic pe care Maia Morel îl promovează la moment, este evidentă pledoaria ei pentru „intrarea operei de artă în școală”, adică pentru exploatarea de către profesor a referinței culturale și artistice, dezvoltînd astfel capacitățile elevului de apreciere a artei (o competență a cărei for-

mare este plasată astăzi în centrul procesului de educație plastică).

De altfel, apelul la referința artistică și culturală este o preocupare generică în cadrul procesului de culturalizare prin intermediul artei, preocupare care în Republica Moldova s-a născut pe fundalul căutărilor unei paradigme educaționale ajustate timpurilor noi. Se știe că, după căderea regimului politic anterior și abandonarea practicilor de imitație-reproduce-re, în școlile din Moldova s-au proliferat brusc câteva curente în didactica artelor plastice, lipsite cu desăvârșire de conexiuni culturale: fie diverse exersări după legitățile artelor decorative, fie introducerea masivă a lucrului manual/artizanal, fie hipervalorizarea expresiei personale și a spontaneității elevului. Dna Morel, asistînd, participînd și trăind literalmente toate aceste transformări din pedagogia artei și educația artistică, manifestate în Republica Moldova după 1991, și-a definit intenția sa profesională de promovare insistentă a ideii de „culturalizare”, prin intermediul artelor, a școlii și a societății. Ne convingem de faptul că, în pofida necuprinsului spațiu al Atlanticului, care desparte Canada – țara sa de rezidență, de Moldova, – țara sa de baștină, comunicarea dumneai cu lumea intelectuală și artistică de la noi rămîne intactă. În acest context, Maia Morel a elaborat recent câteva proiecte în colaborare cu colegii săi din Moldova:

- 2011: Proiectul „Artă și percepere în sec. XXI. Propuneri de profesionalizare a actorilor educației artistice”, programul *Temporary return of representatives from Moldovan Scientific Diaspora*, Organizația Internațională pentru Migrație (IOM),
- 2012: Proiectul „Arta contemporană și societatea”, programul „Arta

în sprijinul societății civile”, *Open Society Foundation*.

Proiectele amintite, ca și toate cele precedente, inițiate de dna Morel, au permis conexiunea dintre numeroasele sale contacte din străinătate și colegii ei din țara de baștină: savanți, doctoranzi, masteranzi, profesori școlari și studenți. Realizarea acestor proiecte reprezintă cu adevărat niște acțiuni de catalizare a energiilor celor mai buni profesioniști ai educației artistice, ai artei și culturii din Chișinău cu omologii lor din exteriorul țării, într-un context de colaborare și de promovare a noilor idei.

Aceste aspirații și angajamente ale dnei Morel ne conturează portretul unei persoane împătimate de artă, de cultură și de nesfârșite căutări/descoperiri, pe care le urmărește încontinuu. Este o persoană determinată, care perseverează și care nu se descurajează atunci cînd vremurile impun mai degrabă aranjamente, compromisuri și spirit resemnat. Este o persoană seducătoare, care reușește să rămînă naturală, modestă și de o rară onestitate atunci cînd în societate persistă mai degrabă egocentrismul, vanitatea și carierismul. În pofida vicisitudinilor vieții, a reușit să-și traseze itinerarul profesional în mod ferm și intransigibil, considerîndu-și achiziția intelectuală un dar pe care trebuie să-l transmită mai departe: „Opera ‘de artă’ a vieții mele este de a-mi învăța discipolii să înțeleagă arta”. Anume acestei idei Maia Morel i-a dedicat 25 de ani de carieră și azi constatăm că este una cu adevărat nobilă și eficientă.

Așa și-o amintesc foștii studenți, așa o caracterizează foștii profesori școlari – stagiarî la cursuri – așa o cunoaștem noi, colegii și prietenii săi.

Așa ne-o dorim mereu și îi urăm la mulți ani!

